

Oana-Cristina MUNTEANU

Partajul moștenirii în dreptul comparat

Copyright©2026 Editura Hamangiu SRL

Editură de prestigiu recunoscut în domeniul științelor sociale CNATDCU

Toate drepturile rezervate Editurii Hamangiu

Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată

fără acordul scris al Editurii Hamangiu

Editura Hamangiu:

Str. Mitropolit Filaret nr. 39-39A, Sector 4, București, O.P. 5, C.P. 91

Tel./Fax: 021.336.04.43; 031.805.80.21;

Vânzări: 021.336.01.25; 031.425.42.24

E-mail: redactia@hamangiu.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MUNTEANU, OANA-CRISTINA

Partajul moștenirii în dreptul comparat / Oana-Cristina

Munteanu. - București : Editura Hamangiu, 2026

Conține bibliografie

ISBN 978-606-27-2971-4

34

Editura
Hamangiu

MWPA 1882	–	<i>Married Women's Property Act 1882</i>
n.n.	–	nota noastră
nr.	–	numărul
O.G.	–	ordonanța Guvernului
O.U.G.	–	ordonanța de urgență a Guvernului
p.	–	pagina
p. Cr.	–	post Christum
P.U.F.	–	Presses Universitaires de France
pct.	–	punctul
pen.	–	penală
req.	–	<i>Recueil général des lois et des arrêts: en matière civile, criminelle, commerciale et de droit public</i>
s. civ.	–	secția civilă
sent.	–	sentința
supra	–	mai sus
trad.	–	traducător
trib.	–	Tribunalul
urm.	–	următoarele
v.	–	<i>versus</i>
vol.	–	volumul

CUPRINS

Capitolul I. Prolegomene. <i>Panopticum juris</i> în materie de partaj succesoral	8
<i>Secțiunea 1. Concepte. Etimologii. Accepțiuni</i>	10
<i>Secțiunea a 2-a. Perspectiva diacronică</i>	21
§1. Dreptul pre-roman	21
§2. Dreptul roman	25
§3. Vechile legiuri românești	41
§4. Evoluția în dreptul românesc	43
§5. Breviar istoric al dreptului succesoral francez	49
<i>Secțiunea a 3-a. Rezonanța partajului succesoral în antropologie, teologie și filosofie</i>	60
§1. Antropologie	60
§2. Arhetipul moștenirii în textele biblice	63
§3. Reflecții filosofice în dreptul succesoral	68
<i>Secțiunea a 4-a. Sociologie, politologie, economie</i>	70
§1. Aspecte de sociologie juridică	71
§2. Perspectivă politologică	89
§3. Implicațiile economice ale partajului succesoral	91
Capitolul al II-lea. Partajul moștenirii în dreptul francez și în dreptul autohton	100
<i>Secțiunea 1. Liminarii. Consacrarea dreptului la partaj</i>	100
<i>Secțiunea a 2-a. Inițiativa partajului</i>	101
§1. Titularii dreptului de a cere partajul	101
1.1. Coindivizarii	102
1.2. Creditorii personali	104
1.3. Regimul particular al indiviziunii succesorale între uzufructuari sau între nuzi-proprietari	105
§2. Incidente în materia partajului	107
2.1. Menținerea convențională a stării de indiviziune	109
2.2. Menținerea judiciară a indiviziunii	112
2.2.1. Menținerea indiviziunii în privința bunurilor necesare continuării vieții familiale sau a activității economice	113

2.2.2. Suspendarea partajului	116
2.2.3. Atribuirea eliminatorie	120
2.2.4. Partajul parțial	122
<i>Secțiunea a 3-a. Operațiunile partajului</i>	126
§1. Componența masei partajabile	128
1.1. Bunuri supuse partajării	128
1.2. Bunuri excluse partajării	132
1.2.1. Bunurile individual determinate ce fac obiectul unui legat cu titlu particular	133
1.2.2. Bunurile care fie prin destinația, fie prin natura lor nu sunt susceptibile de a fi împărțite	133
1.3. Bunurile care fac parte din masa partajabilă, deși nu existau la data deschiderii succesiunii	137
§2. Evaluarea bunurilor	138
2.1. Data evaluării bunurilor supuse partajului succesoral	138
2.2. <i>Date de la jouissance divise</i>	139
2.3. Starea bunurilor supuse partajului succesoral	142
§3. Măsuri de protecție a masei partajabile	145
<i>Secțiunea a 4-a. Condițiile partajului</i>	150
§1. Condiții de formă	150
1.1. Partajul amiabil	151
1.1.1. Principiul consensualismului	151
1.1.2. Intervenția judiciară: supravegherea sau controlul judecătorului	154
1.2. Partajul judiciar	160
1.2.1. Aspecte procedurale	162
1.2.2. Procedura simplificată	167
1.2.3. Procedura aplicabilă partajelor complexe	168
§2. Condiții de fond	174
2.1. Modalități de repartizare a proprietății	174
2.1.1. Atribuirea în natură	174
2.1.2. Atribuirea provizorie și atribuirea definitivă	178
2.1.3. Vânzarea și licitația	181

2.2. Reguli de atribuire specifice anumitor bunuri	190
2.2.1. Raportul datoriilor	190
2.2.2. Atribuirea preferențială (<i>L'attribution préférentielle</i>)	194
2.3. Sulta	206
<i>Secțiunea a 5-a. Efectele partajului</i>	212
§1. Efectele partajului în dreptul francez	212
1.1. Scurt istoric al efectului declarativ al partajului	212
1.2. Domeniul de aplicare al efectului declarativ	218
1.2.1. Actele guvernate de efectul declarativ	218
1.2.2. Temperarea efectului retroactiv	221
1.3. Consecințele efectului declarativ al partajului	222
1.3.1. Efectele civile	222
1.3.2. Efectele fiscale	229
§2. Efectele partajului în dreptul românesc	231
§3. Garanțiile partajului	233
3.1. Garanția contra evicțiunii	233
3.2. Privilegiul comoștenitorului: preferința acordată egalității – privilegiu și cvasi-privilegiu	235
<i>Secțiunea a 6-a. Desființarea partajului</i>	237
§1. Nulitatea partajului	238
1.1. Viciile de consimțământ	239
1.2. Omisiunea unui comoștenitor	240
§2. Reechilibrarea partajului	244
2.1. Rectificarea partajului lezionar	244
2.2. Condițiile acțiunii în suplimentarea cotei succesorale (<i>action en complément de part</i>)	246
§3. Revocarea partajului fraudulos	252
3.1. Opoziția la partaj	253
3.2. Acțiunea pauliană	255
<i>Secțiunea a 7-a. Liberalitățile-partaj</i>	257
§1. De la partajul de ascendent la liberalitățile-partaj	259
1.1. Istoric și evoluție	259
1.2. Caractere	262

§2. Donația-partaj _____	266
2.1. Condiții _____	269
2.1.1. Condiții de fond și de formă _____	269
2.1.2. Repartizarea bunurilor _____	272
2.2. Efecte _____	278
2.2.1. Donația-partaj simplă _____	278
2.2.2. Donația-partaj cumulativă și conjunctivă _____	280
2.2.3. Donația-partaj transgenerațională _____	286
2.3. Cauze de ineficacitate _____	294
2.3.1. Reducțiunea _____	294
2.3.2. Nulitatea _____	300
2.3.3. Rezoluțiunea _____	301
§3. Testamentul-partaj _____	304
3.1. Condiții _____	306
3.2. Efecte _____	311
3.3. Cauze de ineficacitate _____	313
<i>Secțiunea a 8-a. Posibile și previzibile modificări procedurale în materia partajului succesoral în conexiune cu inteligența artificială (IA) _____</i>	<i>316</i>
Capitolul al III-lea. Devoluțiunea succesorală și partajul moștenirii în <i>common law</i>-ul englez _____	321
<i>Secțiunea 1. Breviar istoric _____</i>	<i>321</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Aspecte jurisdicționale _____</i>	<i>325</i>
§1. Organizarea judiciară engleză _____	325
§2. Competența instanțelor de judecată în materie de <i>probate</i> _____	326
2.1. <i>County Courts</i> (Curțile regionale) _____	326
2.2. <i>The High Court</i> (Înalta Curte de Justiție) _____	328
2.2.1. <i>Chancery Division</i> _____	329
2.2.2. <i>Family Division</i> _____	330
<i>Secțiunea a 3-a. Considerații comparative în materie succesorală _____</i>	<i>331</i>
§1. Primordialitatea transmisiunii testamentare în sistemul de drept englezesc _____	332

§2. Concepte asupra dreptului de proprietate _____	334
2.1. Concepția concretă a proprietății în dreptul englez _____	334
2.2. Noțiunea de <i>trust</i> și implicațiile acesteia în materie succesorală _____	338
2.3. Tipuri de coproprietate (<i>jointly owned property</i>) _____	343
2.3.1. <i>Joint tenancy</i> _____	345
2.3.2. <i>Tenancy in common</i> _____	345
2.4. <i>Nominations</i> _____	346
2.4.1. <i>Pension Scheme Nominations</i> _____	346
2.4.2. <i>Statutory Nominations</i> _____	349
§3. <i>Hotchpot</i> – considerente privind abrogarea unei instituții străvechi _____	351
<i>Secțiunea a 4-a. Reforma legislativă în materie succesorală _____</i>	<i>355</i>
§1. Evoluția legislativă în materie succesorală înainte de anul 1925 _____	355
1.1. Devoluțiunea succesorală în privința bunurilor imobile înainte de anul 1926 _____	355
1.2. Devoluțiunea succesorală în privința bunurilor mobile înainte de anul 1926 _____	356
§2. Regimul succesoral cu începere din anul 1925 _____	357
2.1. <i>Law of Property Act 1925</i> _____	361
<i>Secțiunea a 5-a. Regimul succesoral ab intestat _____</i>	<i>363</i>
§1. Moștenirea <i>ab intestat</i> _____	363
1.1. Regimul succesoral în cazul moștenirii legale totale _____	363
1.2. Regimul succesoral în cazul moștenirii legale parțiale _____	367
§2. Temperarea libertății testamentare – <i>Provision for Family and Dependants Act 1975</i> _____	368
<i>Secțiunea a 6-a. Administrarea succesiunii _____</i>	<i>372</i>
§1. Reprezentanții succesiunii _____	372
1.1. Executorii testamentari _____	373
1.2. Administratorii succesoralii _____	375
§2. Procedura de acordare a reprezentării _____	377
§3. Administrarea succesiunii _____	382

Secțiunea a 7-a. Transmisiunea pentru cauză de moarte și

modalități de partajare _____ 388

§1. Transmisiunea pentru cauză de moarte _____ 388

1.1. Operațiunea de distribuire _____ 390

1.2. Moștenirea reziduală _____ 392

1.3. Stabilirea persoanelor îndreptățite – *Benjamin**Order* _____ 3961.4. *Appropriation* _____ 4011.5. *Assents* _____ 403

§2. Modalități de partajare _____ 411

2.1. *Partition Act 1868* – vechea lege a partajului în
common law-ul englez _____ 4112.2. *Trusts of Land and Appointment of Trustees*
Act 1996 (TOLATA) _____ 422

CONCLUZII _____ 430

ANEXE _____ 437

BIBLIOGRAFIE _____ 459

***Librum aperi ut discas, qui alii cogitaverunt;
librum claude ut ipse cogites***¹

¹ „Deschide cartea ca să înveți ce au gândit alții, închide cartea ca să gândești tu însuși” – J.E. HEYDE, *Technik*, 82, *apud* O. FELECAN, N. FELECAN, *Dicta memorabilia. Dicționar uzual adnotat de sigle, expresii, maxime și citate latine*, Ed. Vox, București, 2007, p. 52.

Capitolul I. Prolegomene. *Panopticum juris* în materie de partaj succesoral

Cu studiul aspectelor de natură juridică implicate ca urmare a deschiderii moștenirii la momentul decesului lui *de cuius* se ocupă, parțial, și resursele de factură antropologică, etnologică, geografică, filosofică și sociologică.

În expunerea de față, consacrată hermeneuticii dreptului succesoral în materie de partaj, vom analiza cu atenție contribuția numeroaselor câmpuri științifice ce reprezintă, în egală măsură, cărămida imaterială a instituției pe care o regăsim reglementată astăzi.

Dreptul succesoral, *in genere*, și partajul moștenirii, în particular, este privit de doctrinari ca fiind unul pur tehnic, cu reguli stricte, reci, aplicate de judecător sau de notarul public fără vreo intervenție proprie, fără interpretări, fără abateri. La o primă vedere, pluridisciplinaritatea dreptului succesoral pare a fi umbrită de armătura de principii, reguli și excepții, stabilite cu iscusință de legiuitorul nostru, în speranța de a nu lăsa loc de interpretări, *ergo* de greșeli de judecată.

Acest prim capitol al tezei de față are menirea de a dovedi contrariul, mai precis, de a acorda binemeritul loc disciplinelor interferențiale în conturarea dreptului succesoral actual și de a înțelege parcursul sinuos al acestei instituții, a cărei apariție o putem plasa încă din vremuri imemorabile.

Este aproape imposibilă comprehensiunea instituției partajului succesoral fără întreprinderea cu prisosință a unor demersuri preliminare, pornind de la terminologiile specifice dreptului succesoral, cartografierea principalelor sisteme de drept și analizarea lor prin prisma procesului implicat de dezbateră a unei moșteniri, până la identificarea implicațiilor economice inerente unui atare demers atât pentru moștenitori, cât și pentru stat.

Subiectul tratat are avantajul de a fi prezent în toate sistemele de drept, indiferent de stadiul de evoluție în care se află la acest moment, analiza pe plan orizontal deschizând calea unui temeinic studiu com-

parativ, atât de necesar unei hermeneutici organice a dreptului, în general, cât și a dreptului succesoral, în cadrul lucrării de față.

La răscrucea dintre reglementarea dreptului de proprietate privată și normele din dreptul familiei, dreptul succesoral este, indubitabil, una dintre cele mai ample și disputate ramuri de drept, partajul judiciar impunându-se prin complexitatea raporturilor juridice asupra căruia judecătorul este chemat să se pronunțe. Magistratul va fi purtat *allegretto* prin raporturi contractuale, raporturi de familie, principii morale amestecate cu instituții din sfera dreptului penal (*e.g.* nedemnitățile de drept a succesoralului), toate acestea cântărite, măsurate, adunate și împărțite potrivit unor reguli deosebit de stricte, pentru ca, în final, dezideratul legiuitorului nostru să fie împlinit – încetarea stării de indiviziune, privită atât de ostil în dreptul nostru și nu numai.

Misiunea judecătorului în realizarea unui partaj judiciar corect nu este una simplă, o lege scrisă clar și complet fiind un punct de plecare absolut indispensabil, iar bogata jurisprudență de care se bucură această instituție reprezintă, fără doar și poate, un ajutor de nădejde, însă, într-un final, învățăturile deprinse din studiul istoricilor, sociologilor și ale filosofilor consacrate materiei succesiunilor își vor pune amprenta și vor cântări, poate, cel mai mult în balanța lui Themis.

Izvoarele formale ale dreptului privat continental european și ale celorlalte familii de drept se află pe trepte diferite în ierarhia fiecărui sistem în parte. Astfel, dacă dreptul continental-european recunoaște legii o suveranitate cvasi-absolută, nu același lucru se poate afirma și despre sistemul de drept din *common law*, a cărui identitate s-ar putea confunda cu jurisprudența jurisdicțiilor regale¹. Cu toate acestea, ambele sisteme tratează imemoriala instituție de drept civil a succesiunilor prin prisma interacțiunii materiale și formale cu celelalte domenii sociale conexe, într-o viziune holistică bazată pe studiul exegetic.

¹ V.M. Ciucă, *Drept privat comparat. Lecțiuni. Vol. I. Prolegomene*, ed. a 3-a, corrigenda, addenda et incrementa, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2019, p. 295.

Secțiunea 1. Concepte. Etimologii. Accepțiuni

(Pre)textul: *Scire leges non hoc est verba earum tenere, sed vim ac postestatem* („Cunoașterea legilor nu înseamnă posedarea cuvintelor, ci cunoașterea efectelor și virtualităților acestora” – *Dig. I.3.17*¹)

Debutul oricărui studiu și, îndeosebi, unul de natură comparatistă este necesarmente format, într-o primă fază, de o analiză etimologică, prin identificarea celor mai importanți termeni folosiți/întâlniți în cadrul temei, în cazul nostru, în materie de partaj succesoral. Pasul imediat următor procedurii de identificare este reprezentat de explicarea termenilor printr-o analiză extinsă, iar nu contextuală, strictă, limitativă, pentru a putea astfel înțelege mai bine fenomenele juridice create de-a lungul timpului.

În cuprinsul tezei noastre, principalii termeni juridici uzitați vor fi următorii:

- *successio*;
- *de cuius*;
- *hereditas*;
- *delata*;
- *bonorum possessio*;
- *testamentum*.

Bineînțeles, după ce vom epuiza, în analiză, noastră toate accepțiunile pe care termenii indicați *supra* le-ar putea purta, ne vom orienta atenția și înspre sensul etimologic al cuvântului „partaj”, urmând ca, mai apoi, să identificăm rațiunile pentru care legiuitorul francez și, *in extenso*, cel românesc imprimă „litera stacojie”² stării de indiviziune create între moștenitorii lui *de cuius*.

¹ M.D. BOB, *Obligația contractuală în dreptul roman cu trimiteri comparative la Codul civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 10.

² Cu referire, aici, la stigmatul unui act antisocial regăsit foarte plastic redat în povestea din romanul lui Nathaniel Hawthorne, „Litera stacojie” din 1850.

- ❖ *Successio* – 1. succedare; 2. succesiune, urmare, înlocuire; 3. moștenire: *iura successionum*; 4. rezultat, urmare¹.

Succesiunea, ca mod de dobândire a dreptului de proprietate, a avut și are în continuare un rol esențial în structura societății, în considerarea faptului că asigură stabilitatea averii, cu secole în urmă fiind considerată un element de distincție între clasele sociale și monarhie².

În reglementările justiniene, termenului *successio* îi sunt atribuite și mai multe accepțiuni, fiind utilizat, în primul rând, cu sensul de „înlocuire a unei persoane cu o alta”³, de *successiones in singulas res, successiones per universitatem, successiones inter vivos*, succesiunea universală claudiană⁴, succesiunea universală a bunurilor adrogatului⁵, succesiunea universală a lui *bonorum emptor*⁶, succesiunea universală a femeii căsătorite *cum manu* și, bineînțeles, succesiunea *mortis causa* (și care va face obiectul cercetării noastre).

Noțiunea de succesiune a fost transpusă de romani în materia dreptului succesoral, desemnând bunurile moștenite de *pater familias* a cărui datorie era să le transmită apoi urmașilor săi⁷, de vreme ce „Moartea este singura divinitate care nu dorește daruri”⁸.

Termenul *familia* sau *familia pecuniaque* era folosit, de asemenea, în unele cazuri cu înțelesul de succesiune, însă în corelație cu o formă antică a testamentului prin care *pater familias*, în calitate de testator,

¹ G. GUȚU, *Dicționar latin-român*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 1176-1177.

² D. ALLAND, S. RIALS, *Dictionnaire de la culture juridique*, P.U.F., Paris, 2003, p. 1444.

³ V.M. CIUCĂ, *Drept roman. Lecțiuni*, vol. II, ed. a 2-a, addenda, corrigenda et augmenta, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, p. 692.

⁴ Așa cum apare ea descrisă în *Instituțiunile* lui Justinian sau *Instituțiunile* lui Gaius; pentru mai multe aspecte în acest sens, a se vedea *ibidem*, p. 693.

⁵ *Ibidem*, p. 694.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, p. 691-692.

⁸ *Aeschylus, Nioba ap. Aristophanes, Ranae 1392, apud* TH. SIMENSCHY, *Un dicționar al înțelepciunii. Cugetări antice și moderne*, ediție îngrijită de M. GRĂDINARU, vol. III, Ed. Junimea, Iași, 1979, p. 90.

transmitea sub formă de vânzare (*mancipatio*) familia și drepturile sale de proprietate unui succesor (*familiae emptor*)¹.

Succesiunea, privită ca o înlănțuire de ființe, de lucruri sau de obiceiuri, exprimă inclusiv ideea acceptării ca adevăr absolut a ceea ce antecesorul în drepturi a lăsat în urma sa, cultul familial străvechi (adânc înrădăcinat în memoria membrilor familiei) fiind continuat după aceleași reguli, privite drept o justiție interioară și implacabilă².

Succesiunea este o instituție de o necontestabilă însemnătate, lipsa unei reglementări privind soarta bunurilor rămase după moartea lui *de cuius* conducând la haos și conflict, dobândirea bunurilor de către stat prin intermediul ocupației fiind privită ca o situație de excepție și de ultim resort³.

În corolarul normativ al dreptului civil, noțiunea de „succesiune” poartă două accepțiuni: una în sens larg, cu referire la orice transmisiune de drepturi, *inter vivos* sau *mortis causa* și una în sens restrâns, cu referire expresă la transmisiunea pentru cauză de moarte⁴. În studiul nostru, termenul de „succesiune” este utilizat pentru a desemna doar transmiterea *mortis causa*, nu doar pentru faptul că decesul persoanei ar constitui cauza declanșatoare a transmiterii patrimoniului, ci și în considerarea faptului că doar prin moarte se poate vorbi despre o transmisiune universală a patrimoniului unei persoane către o alta.

Având în vedere că unul dintre sistemele juridice de comparație în teza noastră este reprezentat de *common law*-ul englezesc, vom face succinte precizări cu privire la regulile de succesiune la tron. Actualmente, linia de succesiune la tronul britanic este reglementată atât de dreptul comun, cât și de statut. Sub legea dreptului comun, coroana era moștenită de primul născut de sex masculin al monarhului, urmat de ceilalți fii în ordinea nașterii, apoi de fiice în ordinea nașterii. De

¹ W.L. BURDICK, *The Principles of Roman Law and their Relation to Modern Law*, Rochester, New York, Lawyers Co-operative Pub. Co., 1938, p. 548.

² R. GIDRO, A. GIDRO, *Roma antică. O istorie pentru toți*, Ed. Neverland, București, 2018, p. 49.

³ În acest sens, a se vedea V.M. CIUCĂ, *Drept roman...*, op. cit., p. 692.

⁴ FR. DEAK, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Actami, București, 1999, p. 6; E. SAFTA-ROMANO, *Dreptul de moștenire în România. Doctrină și jurisprudență*, vol. I, Ed. Graphix, Iași, 1995, p. 25.

asemenea, succesiunea era reglementată prin *Act of Union*, din 1800, care reia dispozițiile actului din 1701 și ale *Bill of Rights*, din 1689¹. De menționat că șefii de guvern din cele 16 teritorii ale Commonwealth-ului au convenit în cadrul summit-ului de la Perth, Australia, din 2011, să modifice Legea succesiunii la tron, în sensul adoptării primogeniturii absolute, pe de-o parte, și renunțării la excluderea persoanelor căsătorite cu romano-catolici, pe de altă parte.

- ❖ *De cuius* – „Despre a cărui (succesiune)”, provine din expresia *is de cuius successione agitur* („cel despre a cărui succesiune este vorba”) și desemnează persoana decedată al cărei patrimoniu face obiectul transmisiunii succesoriale, reprezentând pentru erezi un antecesor în drepturi; este sinonim cu termenul de autor, în ipoteza succesiunii *ab intestat* sau de testator, în cazul succesiunii testamentare².

Abandonată de dreptul civil modern, „moartea civilă” avea relevanță în vechiul drept roman în materie succesorală, pierdea libertății sau a cetățeniei (*cum aqua et igni interdictio*) având consecințe similare morții naturale sau a celei prezumate odată cu pronunțarea hotărârii judecătorești de declarare a morții³. *Similia similibus*, în orânduirea feudală a vechiului drept românesc, dedicarea vieții lucrării spirituale conducea la deschiderea succesiunii odată cu intrarea în călugărie, averea călugărului (rămasă după ce acesta dispunea pe cale testamentară anterior îmbrățișării statutului de monah) revenea la moartea acestuia mănăstirii⁴.

¹ Pentru mai multe detalii, a se vedea https://ro.wikipedia.org/wiki/Linia_de_succesiune_la_tronul_britanic, consultat la 30.06.2020.

² L. SĂULEANU, S. RĂDULEȚU, *Dicționar de termeni și expresii juridice latine*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 82.

³ V.M. CIUCĂ, *Drept roman...*, op. cit., p. 800.

⁴ Hristovul lui Ipsilant-Vodă din 1997, în VL. HANGA, *Istoria statului și dreptului R.P.R.*, vol. I, București, 1957, p. 461, *apud* D. MACOVEI, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Ankarom, Iași, 1998, p. 11-12.